

ՀԱՐՑ ԵՒ ՊԱՏԱՍԻԱՆ

ՖԱԲՐԻԿԱՄԻ ՄԱՍԻՆ

(Տրմ. Ա. Նազգաշևան — Նիւ-Եորք). — Սիրով կը

պատասխանենք ֆաբրիկական փորձերու մասին ձեր կարգ

ժը հարցումներուն, առանց կարենալ հրատարակելու ձեր բաց նամակը, տեղի պաշտօնէն պատճառաւ: 1.— Ֆաբրի Թահրա պէյի եւ անոր հետեւողներուն բրած փորձերը նշանաւորակ են, բեմադրութիւնը (*mise en scène*) տարբեր է Սերիս: 2.— Թահրա պէյ Փարիզի մէջ բազմամիւս ներկայացումներ տուաւ, որոնցմէ առաջինները ծանօթ բժիշկներու եւ գիտուններու առջեւ, անոնց հակակշիռին ներքեւ: Բայց այդ հակակշիռը գործադրուեցաւ միշտ բեմին վրայ, հետեւաբար բոլորովին անկատար ու ոչ-գիտական պայմաններու մէջ: Թահրա պէյ, հակառակ քանի մը անգամ առնուած ժամագրութիւններուն, մասնաւորաբար Փրոֆ. Մարսէյ Լապլէի հետ, որ կ'ազդէ իր *métabolisme basale* չափել եւ բնախօսական փորձերու իրականութիւնը ճշտել, երբեք չուզեց գիտական լուրջ հակակշիռ կամ ուսումնասիրութեան ենթարկուիլ: 3.— Թահրա պէյ, հետեւաբար իր հետեւողները, երբեք չեն յաջողած ազդել կամքի անկախ բնախօսական երևոյթներու վրայ, այսինքն արագ զայցնել կամ դանդաղեցնել սրտի բարախումները, ըստ կամս արին հանել վերքերն կամ դադրեցնել արիւնահոսութիւնը: Սրտի բարախումները միշտ արագ կ'ըլլային բեմ մտած պահուն, բայց ատոր համար մասնաւոր կարողութիւն մը անհրաժեշտ չէ. իսկ դեղով արագ զարնող սրտի մը բարախումները միշտ անկանոն եւ փոփոխական կ'ըլլան: Վերքերն արիւնահոսութիւնը կամ արիւնահոսութեան դադարը յաճախ հաստատուած են, բայց գրեթէ միշտ եղած են պատահական եւ ֆաբրիկին կամքին անկախաբար: Շատ րիչ անգամներ երեւումնապէս ըստ կամս թուած են ըլլալ, բայց ոչ բաւականաչափ՝ հաստատելու համար մասնաւոր կարողութեան մը գոյութիւնը: Այստեղանկերմ գիտականապէս չի մշտուիլ Սէ, որմանց համար եւ բացառիկ պարագաներու մէջ, կարելի է կամովի իրականացնել այդ երեւոյթը: 4.— Գալով կամքի, կախում ունեցող փորձերուն (ասել խոնկել, զամբուլ վրայ պառկիլ, մարմինը կարծրացնել ու վրան բար կոտրել տալ եւ մասնաւոր գոց դազադի մը մէջ ժամանակ մ'ստուկած յնալ), Թահրա պէյ իրապէս կատարած է զանոնք, առանց խաղախութեան եւ առանց անպարարութեան: Բայց խնդիր է Սէ պէտք է մասնաւոր կարողութիւն մը ունենալ այդ փորձերը իրականացնելու համար, իրօք մօրմը զգայազդիլ է Սէ ֆաբրիքը վարժուած է ասելի ջնջին ցաւին տոկալու, մարմինը *catalepsie* մէջ է Սէ միայն կամովի պրկուած է, դազադին մէջ կը շնչէ՞ Սէ ոչ եւ Սէ շնչելով կարելի չէ՞ 15 — 24 վայրկեան մնալ (Փարիզի փորձերուն մէջ, այդ էր միջին տեսողութիւնը), այս բոլորը կարելի էր ստուգել գիտական լուրջ հակակշիռով մը, որուն չենթարկուեցաւ, եւ կամ անձամբ փորձելով: Լրդ, տասնեակ մը անկեր փորձելին եւ շատ շուտով «ֆաբրիք» եղան: Միւս կողմէ ֆրանսացի գրող մը, Փոլ Զեօէ, որ բանագործ բրած է երեւան հանել ոգեհարցներու, անպարարներու, ֆաբրիկներու խարդախութիւնները կամ հնարքները, յաջողած է ֆաբրիկական բոլոր փորձերը քնել: Սովորական տեղերը (բազմակներ, սրունքներ եւ շուրմները) ասել խոնկած եւ զամբուլ վրայ պառկած է շատ ջնջին ցաւ մը զգալով: Մարմինը լաւ մը պրկելով բար կոտրել տուած է փորին վրայ, եւ վերջապէս յաջողած է, շնչելով եւ առանց նեղուելու, մէկ ժամ մնալ մօտ 400 լիտր օդ պարունակող ֆաբրիկին դազադին մեծութեամբ դազադի մը մէջ (ան'ս *Fokirs, Fumistes et Cie* եւ *L'Aventure* Սերմը, Սիւ 49, Մայիս 1928): Արդեւ Թահրա պէյ ալ կ'ըսէր Սէ-ամէն որ կրնայ իր փորձերը կատարել կամքով եւ վարժութեամբ: Բայց ոչ որ կը համարձակի փոծել ու այդ պատճառով ալ ֆաբրիկական փորձերը անբնական կամ հրաշալի երևոյթներու տպաւորութիւն կը թողուն:

ԱՆՈՐՈՇ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

(Յ. Խ. Ի. — Ջըլսի).— Կռնակի ցար՝ բազմաթիւ պատճառներէ կրնայ առաջ գալ (օրկ. մկաններու կամ յօդերու յօշացաւ, ոսկորներու եւ մասնաորաբար ողնաշարի հիւանդութիւններ, Թորքերու կամ զանոնք պստող մաշկի բորբոքում, պարզ պաղառութիւն, եւայլն): Կը ցաւինք որ չենք կրնար որոշ եւ գոհացուցիչ պատասխան մը տալ ձեր շատ անորոշ հարցումին: Զանի որ չորս ամիսէ ի վեր կը տառապի հիւանդը, կը նշանակէ թէ լուրջ պատճառ մը կայ, զոր անկարելի է հետուէն որոշել ու դարման մը յանձնարարել: — Ոտքերու յաճախակի ուռիւն ալ կրնայ առաջ գալ երիկամուկների հիւանդութիւնէն, վարի անդամներուն մէջ արիւնի գէշ շրջանառութիւնէն եւ ուրիշ այլազան պատճառներէ, որոնց իւրաքանչիւրը յատուկ եւ բոլորովին տարբեր դարմանում մը կը պահանջէ: — Բնախօսական ո եւ է երեւոյթ կամ գործունէութիւն, երբ որոշ սահման մը անցնի, կը դադրի օգտակար ըլլալէ եւ կը դառնայ վնասակար. այդպէս է պարզապէս ոտքի եւ գլուխի քրտնելուն: — Ուշի քրտնիքն եւ հոտին, գլուխի Թեփին եւ մազ Թափելուն, քթի ծակներու գոցուելուն եւ նուազումի մասին կարդացէք «Բուժանք»ի նախորդ Թիւերը («Բուժանք», Բ. տարի, էջ՝ 45, 143, 172, 173, 222):

Կ Ա Թ Է Կ Տ Ր Ե Լ

(Թ. Մ. — Վալանս).— Մօտաւորապէս մէկ տարեկանին, երախան պէտք է կամէ կտրելիք: Այս մասին կարդացէք «Կամէ կտրել» յօդուածը («Բուժանք» Բ. տարի, էջ՝ 197): Միւս կողմէ երբ 15 ամսու երախայ մը տակաւին ակուայ չէ հասած ու քակելու դժկամակութիւն ցոյց կուտայ, կը նշանակէ թէ ոսկրային դրութիւնը գէշ վիճակի մէջ է: Զանի որ մօր կամով կանտնաոր սննդառութեան մը հետեւած է ձեր երախան, ակուաներու չբուսնիլը եւ երախային չքակիլը պէտք է վերագրել մածուի երկարատեւ գործածութեան, որ ինքնին շատ օգտակար է, բայց իր պարունակած Թմուկ արգելք կ'ըլլայ, երախաներու մօտ, ոսկորներու կարծրանալուն: Կը Թեւադրենք որ անմիջապէս բժշկի մը ցոյց տաք եւ անդամանիշակագոյն ճառագայթներով (*rayons ultra-violets*) դարմանումի մը ենթարկէք — Ընդհանուր եւ ոտքերու քրտնիքն ու հոտին մասին՝ կարդացէք նախորդ երկու Թիւերը:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԵԱՐՔ ՄԸ

(Յ. Փ. — Անիւռ).— Մալթուսականութիւնը, հետեւելով անգլիացի տնտեսագէտ Մալթուսի (1766 - 1834) եւ հիմնուելով այն տուեալին վրայ որ մարդկութիւնը շատ ակելի արագ կ'աճի, քան ապրուստի միջոցները, կը Թեւադրէ սահմանափակել զաւակներու ծնունդը, մասնաւորաբար անոնց որոնք հիւանդ են կամ պէտք եղած միջոցները չունին բարեկեցիկ կեանք մը ապահովելու համար իրենց զաւակներուն: 2.— Լաւագոյն է ընթրիքէ երեք ժամ յետոյ պառկիլ: 3.— Ուղեղը, միւրը, Թոքը, լեարդը, ոտքը եւայլն մարդկային համապատասխան գործարաններու վրայ ուղղակի ազդեցութիւն չունին, իրեն սնունդ, մասնաւոր երբ եփուած են: 4.— Ուղեղը դիրամարս եւ շատ սննդաբար ուտելիք մըն է որ առատ ֆօսֆօր կը պարունակէ, հետեւաբար օգտակար է մասնաւորաբար ապաքինողներուն եւ ջղասպառումի ենթակայ հիւանդներուն: 5.— Անուշեղէն ուտելը օգտակար է, մասնաւորաբար գործաւորներուն, մկանային ծանր աշխատանք կատարողներուն, անշուշտ եթէ շաքարախտ չունին:

Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն

(Ա. Զ. — Վալանս).— Լուգանքին վերջ ձեր անհանգստութիւններուն պատճառը պաղ ջուրին մէջ երկար մը նալն է: Մէկ ժամ մ'նալու պէտք չունիք: 5 — 15 վայրկեան կը բաւէ:

(Թ. — Սարրըլզախ).— Ոտքի հոտի մասին գրած ենք արդէն («Բուժանք» Թիւ 25): Դժուար արտաքսումի պահուն հոսող սոսնձագոյն հեղուկը չազանակագեղձէն կուգայ. մի մտահոգուիք: